

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (м. Ужгород, Україна)
(Юридичний факультет)
Університет Коменського (м. Братислава, Словачька Республіка)
(Юридичний факультет)
Університет Масарика (м. Брно, Чеська Республіка)
(Юридичний факультет)
Грацький університет імені Карла і Франца (м. Грац, Республіка Австрія)
(Юридичний факультет, Центр східноєвропейського права)
Трнавський університет (м. Трнава, Словачька Республіка)
(Юридичний факультет)
Західний університет ім. Васіле Голдіш (м. Арад, Румунія)
(Юридичний факультет)
The Grassroots Institute (Канада)
Громадська організація «Університетський центр соціальної та правової
підтримки» (м. Ужгород, Україна)
Центр українсько-європейського наукового співробітництва
(м. Ужгород, Україна)

МАТЕРІАЛИ
XVI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ЗАКАРПАТСЬКІ ПРАВОВІ ЧИТАННЯ.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ІНСТИТУЦІЙНА
СПРОМОЖНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТИ»**

26–27 квітня 2024 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

Рекомендовано до друку Вченою радою
юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
протокол № 9 від 3 квітня 2024 року.

НАУКОВА РАДА КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова наукової ради конференції – **Ярослав Лазур** – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»;

Олександр Рогач – доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Doc. JUDr. Eduard Burda, PhD – декан юридичного факультету Університету Коменського (м. Братислава, Словачька Республіка);

Doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, PhD – декан юридичного факультету Університету Масарика (м. Брно, Чеська Республіка);

Univ.-Prof. DDr. Dr. h.c. Wieser Bernd – директор Центру східноєвропейського права, заступник декана юридичного факультету Грацького університету імені Карла і Франца (м. Грац, Республіка Австрія);

Univ. Prof. Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD – деканка юридичного факультету Трнавського університету (м. Трнава, Словачька Республіка);

Assoc. Prof. Remus Daniel Berlingher, PhD – декан юридичного факультету Західного університету імені Васіле Голдіш (м. Арад, Румунія);

Dr. Hasrat Arjumend – президент-засновник і генеральний директор The Grassroots Institute, співголова RISG-Центральна Азія, IYRP 2026 (м. Монреаль, Канада);

Doc. JUDr. Livia Trellová, PhD – заступниця декана з міжнародних зв'язків та вивчення іноземних мов юридичного факультету Університету Коменського (м. Братислава, Словачька Республіка);

Doc. JUDr. Ing. Michal Radvan, PhD – заступник декана з міжнародних та зовнішніх зв'язків юридичного факультету Університету Масарика (м. Брно, Чеська Республіка);

ThLic. Mgr. Michaela Moravčíková, ThD – заступниця декана з міжнародних зв'язків юридичного факультету Трнавського університету (м. Трнава, Словачька Республіка);

Assoc. Prof. Elena Urso – професорка кафедри порівняльного приватного права Dipartimento di Scienze Giuridiche Scuola di Giurisprudenza Флорентійського університету (м. Флоренція, Італія);

Doc. JUDr. Alla Tymofeyeva, PhD – доцентка кафедри міжнародного права юридичного факультету Карлового університету (м. Прага, Чеська Республіка).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова організаційного комітету – **Володимир Смоланка** – доктор медичних наук, професор, ректор ДВНЗ «УжНУ»;

Заступник голови організаційного комітету – **Вадим Піштя** – доктор філософії, заступник декана юридичного факультету з наукової роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Заступниця голови організаційного комітету – **Наталія Петрецька** – кандидатка юридичних наук, доцентка, заступниця декана юридичного факультету з міжнародних зв'язків ДВНЗ «УжНУ»;

Андрій Андрушко – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Дмитро Белов – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Юрій Бисага – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Олександр Білаш – кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «УжНУ»;

Сандра Болдісар – докторка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «УжНУ»;

Сібілла Булеца – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Михайло Віхляєв – доктор юридичних наук, професор, директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «УжНУ»;

Іван Габані – голова Ради молодих вчених юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»;

Михайло Геревич – доктор філософії, доцент кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «УжНУ»;

Олег Головко – кандидат економічних наук, засновник та директор Видавничого дому «Гельветика»;

Ярослав Греца – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри господарського права ДВНЗ «УжНУ»;

Віктор Заборовський – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Мирослава Зан – старша викладачка кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «УжНУ»;

Тетяна Карабін – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права ДВНЗ «УжНУ»;

Марина Козут – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «УжНУ»;

Василь Копча – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Ольга Котляр – кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри міжнародного права ДВНЗ «УжНУ»;

Марія Менюжол – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Микола Палінчак – доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ»;

Іван Переш – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «УжНУ»;

Ігор Пирога – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «УжНУ»;

Терезія Попович – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «УжНУ»;

Вадим Рошканюк – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарського права ДВНЗ «УжНУ»;

Михайло Савчин – доктор юридичних наук, професор, директор НДІ порівняльного публічного права та міжнародного права ДВНЗ «УжНУ»;

Антоніна Сабовчик – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Микола Сийлокі – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Олександр Сливка – кандидат юридичних наук, керівник Освітнього провайдера «ЦПК ГРУП»;

Ярослав Ступник – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та процесу ДВНЗ «УжНУ»;

Павло Черевко – кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана юридичного факультету з навчальної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Роман Фрідманський – кандидат юридичних наук, професор, заступник декана юридичного факультету з навчальної роботи ДВНЗ «УжНУ»;

Ірина Хохлова – кандидатка юридичних наук, доцентка, заступниця декана юридичного факультету з навчально-виховної роботи ДВНЗ «УжНУ».

3 – 18 **Закарпатські правові читання. Сталий розвиток та інституційна спроможність в умовах війни: національний та міжнародно-правовий аспекти** : Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 26–27 квітня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 636 с.

ISBN 978-966-397-377-7

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на XVI міжнародну науково-практичну конференцію «Закарпатські правові читання. Сталий розвиток та інституційна спроможність в умовах війни: національний та міжнародно-правовий аспекти», яка відбулась на базі Ужгородського національного університету 26–27 квітня 2024 р.

УДК 34"364"(062.552)

ISBN 978-966-397-377-7

©Ужгородський національний університет, 2024

© Українсько-польське наукове видавництво
«Liha-Pres», 2024

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНОМУ ПОРЯДКУ

Штучний інтелект в оборонній сфері:
досвід України та зарубіжних країн

Барабаш О. О......21

«Ментальна зброя» як загроза свідомості кадрів
органів державної влади та управління України

Семенюк О. Г., Веденєєв Д. В......27

Військова допомога Україні в умовах трансформації
колективної системи безпеки

Горобець Н. С.31

Контрабанда як виклик суспільству

Дорофєєва Л. М.33

Геноцид як злочин, що призводить до порушення прав людини,
під час збройного конфлікту: нові виклики для України

Дяченко В. І......37

Штучний інтелект: виклики міжнародному порядку і контури
міжнародно-правового регулювання

Забара І. М......39

Політика ЄС у сфері вибудовування стратегічних міжнародних
комунікацій на сучасному етапі

Качур О. В.42

Особливості уніфікації норм міжнародного гуманітарного права
на сучасному етапі

Клещенко Н. О......45

Цивільний захист України в умовах війни

Коваль В. В., Попович В. В., Коваль Н. Я.48

Тлумачення міжнародних договорів в сучасній правовій практиці:
теорії, виклики та перспективи

Ковальова М. В.51

Вплив інструментів та моделей штучного інтелекту на досягнення операційних цілей сталого розвитку в Україні	
Росісін В. В., Бутинський В. Я., Дяченко В. О.....	500
Maritime delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine dispute)	
Sabovchuk A. I.....	504
Деякі аспекти питання знаходження відстані між мимобіжними прямими	
Светлічна Д. І., Светлічна М. І., Светлічний І. В.....	511
Сучасні виклики та загрози водній безпеці: еколого-правові аспекти	
Хасрат Арджуменд, Донець О. В.	514
Правове регулювання недобросовісної конкуренції в контексті захисту прав інтелектуальної власності в ЄС	
Чепис О. І.....	518

НАПРЯМ 7. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

До проблеми удосконалення кримінально-правової протидії незаконному обігу наркотиків у період дії правового режиму воєнного стану (на прикладі законопроектів реєстр. 9028 від 17 лютого 2023 року та 9028-1 від 01 березня 2023 року)	
Акімов М. О.....	521
Окремі питання кваліфікації геноциду в контексті російської агресії проти України	
Андрушко А. В.	525
Національні розслідування та притягнення Міжнародним кримінальним судом до відповідальності за вчинені та вчинювані тяжкі міжнародні злочини в Україні (продовження огляду)	
Басиста І. В.	530
Окремі аспекти кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти основ національної безпеки	
Батюк О. В.	535

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ГЕНОЦИДУ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Андрушко Андрій Васильович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Агресія російської федерації проти України зумовила необхідність глибокого дослідження тих питань, які ще донедавна видавались не надто актуальними й такими, що становлять інтерес виключно для вузького кола фахівців, передовсім з міжнародного кримінального права. Серед іншого, стосується це проблемних питань відповідальності за геноцид.

Як відомо, невдовзі після повномасштабного вторгнення рф проти України, 14 квітня 2022 року, Верховна Рада України ухвалила постанову № 2188-IX, в якій визнала «дії, вчинені Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом українського народу»¹.

Варто при цьому зазначити, що ця постанова є не просто політичним документом, у ній міститься юридичне обґрунтування того, що дії, вчинені збройними силами рф та її політичним і військовим керівництвом під час повномасштабної агресії, є геноцидом українського народу. Важливу роль у відповідному обґрунтуванні має відіграти й вітчизняна юридична наука. Слід погодитись з тим, що дослідження підстав для кваліфікації згаданих дій як геноциду за міжнародним та національним кримінальним правом є вкрай важливими для вибудовування переконливої аргументації для майбутнього доказування фактів вчинення геноциду українського народу в межах відповідного судового процесу². Зауважу, що у цьому напрямі вже чимало зроблено. Йдеться передусім про статтю Д. С. Азарова, В. М. Венгера, Д. О. Ковалю і Г. С. Нуріджанян «Війна Росії проти України як геноцид українського народу»³, опубліковану в тому числі англійською мовою в авторитетному часописі «Journal of International Criminal Justice»⁴.

¹ Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

² Азаров, Д.С. (2022). Геноцид українського народу у 2022 році: логіка правової аргументації. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022 р. / упоряд. та заг. ред.: Ю.В. Баулін, Ю.А. Пономаренко. Харків: Право, 227.

³ Азаров, Д.С., Венгер, В.М., Коваль, Д.О., Нуріджанян, Г.С. (2023). Війна Росії проти України як геноцид українського народу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*, 11, 12–39.

⁴ Azarov, D., Koval, D., Nuridzhanian, G., Venher, V. (2023). Understanding Russia's Actions in Ukraine as the Crime of Genocide. *Journal of International Criminal Justice*, 21(2), 233–264.

Стаття 2 Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього⁵ і стаття 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду⁶ визначають геноцид як будь-яке з наступних діянь, вчинених з наміром знищити повністю чи частково національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку: а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння тяжких тілесних ушкоджень чи психічного розладу членам такої групи; с) умисне створення для такої групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення; д) виведення заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї групи до іншої.

Відтак для правової аргументації того, що дії російської федерації під час повномасштабної агресії проти України є геноцидом українського народу, необхідно встановити, що вони: а) спрямовані проти групи людей за ознакою їх приналежності до певної нації, етносу, раси чи релігії; б) мають на меті повне чи часткове знищення цієї групи людей; в) полягають принаймні в одній із форм, передбачених у вказаних вище міжнародних актах.

Стосовно першої складової злочину геноциду, то захищеною від геноциду групою людей в заяві Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року визнано український народ як сукупність громадян України всіх національностей, що проживають на території України. Слід погодитись з Д. С. Азаровим, який підкреслює, що в україномовній версії слово «нація» може сприйматися у тому викривленому розумінні, яке давно насаджує росія⁷. Зміст терміна «national group» не може прив'язуватися лише до окремої національності (зокрема, української), оскільки такий переклад безпідставно звужує зміст Конвенції і залишає поза захистом від геноциду цілісні спільноти людей, які можуть належати до різних національностей. Дії збройних сил російської федерації в Україні проти цивільного населення здійснюються з наміром знищити, повністю або принаймні частково, український народ як окрему національну групу відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього⁸.

Другою складовою злочину геноциду, яка, вочевидь, найскладніша для доказування, є встановлення факту, що дії російської армії та військово-політичного керівництва російської федерації мають на меті повне чи часткове знищення українського народу.

Неодноразово повторюване путіним твердження, що український та російський народи є не різними, а одним народом, з усією очевидністю означає, що заперечується сам факт існування українського народу.

⁵ Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf

⁶ Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

⁷ Азаров, Д.С. (2022). Геноцид українського народу у 2022 році: логіка правової аргументації. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022 р. / упоряд. та заг. ред.: Ю.В. Баулін, Ю.А. Пономаренко. Харків: Право, 228.

⁸ Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

Напередодні повномасштабного вторгнення в Україну, 21 лютого 2022 року, путін заперечив існування України як окремої держави і заявив, що Україна є «невід’ємною частиною» росії та російського «історичного, культурного та духовного простору».

Заявлена мета повномасштабної російської агресії – «денацифікація» України, яка, буцімто, населена «нацистами». У заяві Верховної Ради України слушно підкреслюється, що «нацистами» російське керівництво називає українців, які заперечують існування «лише одного народу» та виборюють право українського народу на самоідентифікацію. У зв’язку з цим справжньою метою «денацифікації» є знищення українського народу, його самотності та позбавлення його права на самостійний розвиток⁹.

Потрібно підкреслити, що заявлена мета «денацифікації» (а фактично деукраїнізації) виникла та почала реалізовуватись давно. Протягом століть російська влада маргіналізувала все українське, забороняла українську мову, викоринювала українську ідентичність. Звірств, подібних до тих, які російські військові вчиняли, наприклад, у Бучі, в історії російсько-українських взаємин можна пригадати достатньо (чого лишень вартує Батурицька різанина 1708 року!). Не слід забувати й про організований радянською владою Голодомор 1932–1933 років, який Верховна Рада України також визнала геноцидом українського народу. У зв’язку з цим необхідно підкреслити, що історичний контекст для кваліфікації геноциду також дуже важливий¹⁰.

Численні публічні заяви президента путіна та інших посадових осіб російської федерації свідчать, що політика цієї держави спрямована на масове знищення українського народу, стирання української ідентичності, ліквідацію національної державності України і поглинення її росією. «Метою керівництва Російської Федерації є знищення українських патріотів, української мови, української культури, всього, що формує самотність Українського народу»¹¹.

Для констатації наявності третьої складової злочину геноциду необхідно встановити факт вчинення хоча б однієї з перерахованих вище дій. Є підстави стверджувати, що під час повномасштабної агресії російської федерації проти України мають місце майже всі з них. Масові вбивства мирних жителів у Бучі, Ірпені, Маріуполі, Бородянці та багатьох інших населених пунктах України сколихнули цивілізований світ. Після звільнення окупованих російською федерацією територій стали відомими також численні факти катувань, звалтувань, сексуального насильства, незаконного позбавлення свободи тощо. Як відомо, окупанти умисно й систематично обстрілюють цивільне населення, цивільні об’єкти та об’єкти, які користуються особливим захистом (лікарні, пологові будинки, театри, школи). Ряд українських міст

⁹ Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

¹⁰ Андрушко, А. (2024). Проблемні питання кваліфікації геноциду в контексті російсько-української війни. *Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні*. Матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу 14-15 березня 2024 року, м. Київ. Київ: Алерта, 16.

¹¹ Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

(Маріуполь, Ізюм, Волноваха та ін.) фактично знищені російськими військами. Все це переконаливо засвідчує, що подібне відбувалося б і на інших територіях України, якби вони були окуповані російськими військами¹².

У заяві Верховної Ради України слушно звертається увага також на численні факти, які свідчать про створення умов життя, розрахованих на фізичне знищення населення України. Йдеться, зокрема, про обстріли Запорізької АЕС, знищення греблі Каховської ГЕС, блокаду населених пунктів (зокрема, Маріуполя), знищення цивільної інфраструктури (електро-, водо- та теплопостачання тощо) в поєднанні з перешкоджанням доступу гуманітарних вантажів та евакуації мирного населення, що в підсумку позбавляє населення доступу до елементарних потреб, необхідних для виживання. Все це з очевидністю свідчить про намір російської федерації фізично знищити принаймні частину українського народу¹³.

Зафіксовано також чимало фактів примусового переміщення українських дітей на територію російської федерації або ж на територію окупованої частини України. Передача їх на виховання до чужорідного середовища, подальша русифікація, поза сумнівом, свідчить про мету знищення самоідентифікації цих дітей як українців. Як відомо, у березні минулого року Міжнародний кримінальний суд видав ордери на арешт підозрюваних у незаконній депортації українських дітей – президента російської федерації путіна та уповноваженої при президенті російської федерації з прав дитини Львової-Белової.

Виходячи з викладеного, маємо вагомі підстави для висновку, що повномасштабна війна російської федерації проти України має геноцидальний характер.

Хотілося б також звернути увагу на те, що нинішня редакція ст. 442 КК України, яка передбачає відповідальність за геноцид, не повною мірою відповідає положенням статті 2 Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього і статті 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Нагадаю, що в ч. 1 ст. 442 КК України геноцид визначається як діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу.

Таким чином, на відміну від згаданих міжнародних актів, у національному законодавстві: 1) використано термін «позбавлення життя» замість «вбивство». Попри, здавалось би, синонімічність цих понять, термін «позбавлення життя» може стосуватися й необережного заподіяння смерті

¹² Андрушко, А. (2024). Проблемні питання кваліфікації геноциду в контексті російсько-української війни. *Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні*. Матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу 14-15 березня 2024 року, м. Київ. Київ: Алерта, 16.

¹³ Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2022 року № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text>

іншій людині, тоді як геноцид – злочин, який може бути вчинений лише умисно; 2) відсутня згадка про таку форму вчинення геноциду як «заподіяння психічного розладу членам такої групи». В ч. 1 ст. 121 КК України, яка встановлює відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження, зазначено, що вказане діяння визнається таким, якщо воно, зокрема, спричинило психічну хворобу. Проте термін «психічна хвороба» на сьогодні визнається застарілим, а тому у цій статті варто було б використати більш сучасний – «психічний розлад». Крім того, слід звернути увагу на те, що в згаданих міжнародних актах заподіяння тяжких тілесних ушкоджень і заподіяння психічного розладу визнаються альтернативними діяннями, вчинення яких з відповідним наміром визначається як геноцид; 3) формою геноциду визначено *«скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі»*. Однак скорочення (зменшення, обмеження) дітонародження фактично є наслідком запобігання йому або ж спрямоване на запобігання йому у певній частині, а тому згадка про нього у законодавчому визначенні геноциду видається зайвою. У зв'язку з викладеним вважаю за доцільне привести у відповідність положення ч. 1 ст. 442 КК України з положеннями статті 2 Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього і статті 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Необхідно звернути увагу також на те, що публічні заклики до геноциду, а також виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів (ч. 2 ст. 442 КК України) караються арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до п'яти років. Контекст останніх подій переконливо засвідчує, що таке покарання є неадекватно м'яким, адже не відповідає високій суспільній небезпеці вказаного посягання.

У сучасних умовах актуальним видається також питання про суб'єкт геноциду. У відповідних міжнародних актах, а також у ч. 1 ст. 442 КК України, немає жодних уточнень щодо того, хто може бути суб'єктом цього діяння. В українській юридичній літературі одностайно стверджується, що суб'єкт геноциду загальний. Видається, однак, що така точка зору є щонайменше сумнівною. Навряд чи будь-яка особа, яка досягла 16 років (приміром, рядовий російський військовий), може вчинити геноцид (не кажу вже про надзвичайну складність доказування цього діяння!). На мій погляд, подібно до злочину агресії, геноцид є лідерським злочином, вчинити його може лише військово-політичне керівництво держави. Про це свідчить також існуюча на сьогодні практика міжнародних кримінальних судів і трибуналів. Що ж стосується рядових російських військових, то притягнення їх до відповідальності можливе насамперед за вчинення воєнних злочинів.

МАТЕРІАЛИ
ХVІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ЗАКАРПАТСЬКІ ПРАВОВІ ЧИТАННЯ.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ІНСТИТУЦІЙНА
СПРОМОЖНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТИ»

26–27 квітня 2024 року

Підписано до друку 15.04.2024. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 147,87. Наклад 100. Замовлення № 0424-028.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубічка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.